

Añade que “nuestros padres soñaron en prosperar y que un día, quizás, podrían internacionalizar Freixenet instalándose en la Champagne y en las mejores zonas vitícolas del mundo para elaborar vino espumoso. Nos gusta mirar hacia atrás, cuando ahora ya están incorporados miembros de cinco generaciones en la empresa, y ver que aquellos sueños son hoy una realidad”.

En tan sólo 25 años de gestión de Josep Ferrer, Freixenet tuvo una progresión espectacular, de pequeña empresa familiar a número uno mundial sin perder la naturaleza 100% familiar siempre basada en el ADN que le insuflaron sus fundadores. La innovación enológica y el talento creador nunca

ha dejado de ser una de las razones de ser de Freixenet, consciente de que la propia evolución del mercado la demandaba. Así ha ido creando nuevos cavas para satisfacer a los consumidores más exigentes y los ha agrupado en una colección Cuvées de Prestige, que conforman la gama más amplia del sector en el segmento más alto. Ninguna otra bodega tiene una gama semejante. Ya líder de los vinos espumosos comenzó para Freixenet una nueva etapa convencida de que la calidad es diversa en tipos de vino y orígenes, y se implanta en otras zonas vitivinícolas del mundo. Así hoy, 100 años después de que saliera al mercado la primera botella bajo la marca Freixenet, este nombre no sólo ampara

una excelente gama de cavas sino también el grupo vitivinícola integrado por 21 bodegas en siete países, en las mejores zonas vitícolas de tres continentes: Europa, América y Oceanía. Su multinacionalización la llevó a construir bodegas como Gloria Ferrer en California, Sala Vivé en México, Wingara en Australia y también en Argentina, o adquiriendo una de las *maisons* con mayor historia de la Champagne, Henri Abelé. También la apuesta por algunas de las mejores denominaciones de origen de España ha sido decidida, como es el caso de la Rioja (Solar Viejo), Ribera del Duero y Rueda (Valdubún), Priorat (Vicultors del Priorat / Morlanda), Montsant (Fra Guerau) o Rías Baixas (Vionta). ■

LA FARINERA D'IVORRA. LA FABRICACIÓ DE CIMENT NATURAL

La Farinera és el nom popular que rep l'edifici situat en una finca del poble d'Ivorra, a la Segarra, al costat de la carretera LV – 3003, de Torà i St. Ramon, a 1,1 km abans del trencall que mena a la població.

La finca

La finca, anomenada Tossal Gros, el 1960 tenia una extensió d'unes 13 Ha. Inclou la pedrera, els forns i els edificis industrials i residencials. Quedava partida

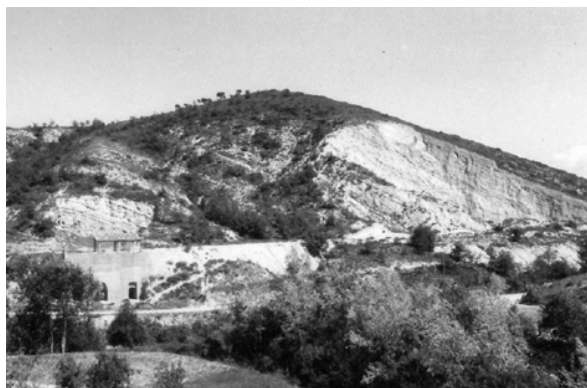
per la carretera de Torà a Sant Ramon. Actualment, el nou traçat de la carretera també creua la finca i passa arran d'un antic molí hidràulic.

L'edifici

L'edifici original és de planta rectangular, orientat en direcció NE-SO, té coberta de teules de dos aiguavessos sobre estructura de fusta. Està construït amb parets mestres de maçoneria, pilars de maó i embigat de fusta. El forjat esde

solera de rajoles i morter de calç, recolzat una part directament sobre les bigues i una altra part sobre revoltons encofrats. Les parets exteriors estan arrebossades. Les portes i les finestres són acabades amb arc escarser i les últimes, amb maó vist. L'edifici és estructurat en tres plantes. La planta inferior era l'espai industrial que allotjava la maquinària. La planta primera era residencial i contenia habitatges. A la part superior dels habitatges, sota coberta, hi havia les golfes.

Joan Grau i Mauri
Pèrit industrial i historiador

A l'esquerra:
Vista general de la Farinera, des dels forns (any 1964)

A la dreta:
Els forns i la pedrera (any 1964)

A l'esquerra:
Descarregant la pedra
al forn (any 1964)

A la dreta:
Carregant la vagoneta
a la pedrera (any 1964)

A l'esquerra:
Plataforma superior
dels forns (any 1964)

A la dreta:
Extraient la roca cuita
del forn (any 1964)

Al primer edifici s'hi afegiren diversos annexos en funció de les noves activitats industrials. Per una banda, s'allargà la planta de l'edifici per la part NE a la mateixa altura. També s'amplià l'edifici pel costat SO, amb una nau d'una sola planta coberta de teules d'un aigua- vés. Aquesta nau cobreix la base d'una magnífica xemeneia de maó en molt bon estat de conservació. Al costat SE de l'edifici principal i separada uns metres, hi ha una nau rectangular amb teulada de dos aiguavessos. Una coberta de teules sense parets uneix els dos edificis. Aquesta coberta permetia carregar els camions en cas de pluja sense problemes.

Per fi, pel costat N hi ha una gran nau annexa, l'última que es va construir, amb parets i pilars de pedra, maó i totxana, coberta amb plaques ondulades de fibrociment, que servia per emmagatzemar la roca cuita que provenia dels forns abans de ser mòlta. Una ampla porta, al NE, donava a un camí pavimentat de

formigó que passava per sobre d'un pont damunt de la carretera i menava directament als forns.

Actualment, el conjunt dels edificis es conserven, encara que en mal estat. Bona part de les teulades i dels forjats s'han esfondrat. Les portes estan totes esbotzades. El dia 6 de setembre de 1986, el torrent que passa per la finca es va desbordar quan la fàbrica ja feia uns anys que era tancada i la va inundar; els voltants de la fàbrica es van omplir de sediments, contribuint a què la vegetació s'anés apoderant dels voltants de l'edifici i del seu deteriorament". La riuada també es va endur el pont que hi havia sobre l'antiga carretera.

Una mica d'història

L'edifici va ser construït per Antoni de Nuix i d'Espona en terrenys de la seva família amb l'objectiu de fer farina, en substitució de tres petits molins hidràulics dels qual eren propietaris. A la

clau d'arc de la porta central s'indica que l'any de construcció és el 1882.

L'energia necessària per moure les màquines provenia de dos motors, un d'hidràulic i un altre de vapor. Això s'esmenta en unes escriptures de constitució d'hipoteca de l'1 de febrer de 1905, que diu que les màquines de fabricació de la farina eren mogudes "por motor de agua que impulsa una turbina de quince caballos de fuerza y como el agua es eventual tiene una máquina de vapor sistema Alexandre de diez caballos efectivos como auxiliar cuando falte aquella". La xemeneia, que es conserva íntegra en l'edifici, i algunes parts de les conduccions del fum visibles a l'interior de la fàbrica en llocs on el paviment s'ha ensorrat són testimonis de l'existència de la màquina de vapor. De la turbina o del canal d'aigua, en canvi, no se n'aprecien les restes.

Però en el mateix any 1905, a més de farina, ja es produïa guix, calç, ciment i ceràmica. L'escriptura diu: "contiguo al

A l'esquerra:
El pont sobre
la carretera (any 1964)

A la dreta:
Preparant una barrina-
da (any 1964)

mismo corral (s'esmenta en el document l'existència d'un corral annex amb molts tipus d'animals de granja), un horno de hacer cal y ladrillos y a corta distancia otro de yeso y cemento destinado a la explotación de las magníficas canteras que de la mismas hay en esta finca. Actualment, queden restes de forns verticals d'estructures diverses i molt a prop dels mateixos s'hi aprecien filons de guix. També hi ha un forn que per les seves característiques sembla un forn de reverber, probablement per produir guix escaiola. Però aquest document no parla de l'existència específica de màquines pel tractament d'aquest materials. En canvi, una altra escriptura, també de constitució d'hipoteca, del 7 d'abril de 1911, diu que "dentro de esta finca se contienen unas máquinas canteras que han principiado a explotarse de cemento, yeso y cal hidráulica". I en un altre moment el document diu que hi havia la intenció de complementar la maquinària i de construir el "cable aéreo que debía facilitar la extracción de productos y conducción de las mercancías desde las fábricas de Iborra a la estación próxima de Calaf". Aquest sistema de transport no es va arribar a dur a terme. En una escriptura del 19 de febrer de 1916 es diu: "dentro de esta finca se contienen unas canteras principiadas a explotar de cemento, yeso y cal hidráulica, un edificio Molino con su gran cercado de paredes y otras varias edificaciones para la fabricación de yeso, cal y cemento, con toda la maquinaria correspondiente y salto de

aguas que mueve el molino, en el estado en que todo se encuentra actualmente". En aquest document ja no s'esmenta la fabricació de farina, per tant és de creure que en aquest moment solament es devien fabricar aglomerants.

No s'han trobat documents que expliquin l'evolució tècnica de la fàbrica fins a l'any 1959, moment en el qual la finca havia estat traspasada a dos veïns d'Ivorra, tot i que hi havia dues descendents d'Antoni de Nuix i d'Espona, na Rosario i na Maria de Nuix i d'Espona, que n'eren usufructuàries. L'escriptura, signada el 22 de juny, diu que es ven la partida Tossal Gros "con sus canteras, fábrica de cemento y yeso y varios locales". Els compradors de la fàbrica, tres socis d'una societat anomenada IBOLAND, només van fabricar ciment natural a partir d'aquell moment amb el nom comercial de CEMENTOS BLG. A partir de 1960, un dels socis va començar a fer gestions per adquirir les accions dels altres socis, fins que l'any 1964 n'aconseguí la totalitat. L'empresa passà a anomenar-se CEMENTOS GRAU. A partir de 1966, la forta competència en el sector del ciment obliga a baixar preus. No es van fer en aquest moment les reformes empresarials i tecnològiques necessàries per fer l'empresa prou competitiva. Després d'un alentiment temporal en la indústria de la construcció l'any 1967, el 1968 l'empresa es va veure obligada a fer suspensió de pagaments i s'autoritzà el tancament de la fàbrica amb l'acom-

adament de tots els treballadors. L'any 1969 l'empresa ROCA, CEMENTOS YESOS Y CALES de Molins de Rei va comprar la fàbrica i, després de fer algunes reformes, va tornar a fabricar ciment durant uns anys amb el nom comercial de CEMENTOS ROCA. L'any 1965 CEMENTOS MALLAND va construir a Castellfollit de Riubregós una moderna fàbrica de ciment, encara en actiu, dotada d'un gran molí de martells per a la trituració de la pedra cuita i un altre de boles per convertir-la en pols. El procés de producció, des de la roca cuita que surt del forn fins a la paletització dels sacs, és automàtic, amb efectius sistemes de transferència. L'única intervenció humana en el procés és en la introducció dels sacs, que s'han d'omplir en el broquet de sortida del ciment. Amb aquest sistema es poden fer produccions de fins a 1200 sacs / hora. L'any 1988 l'empresa Cementos Malland, que ja havia adquirit altres fàbriques de ciment natural de la comarca, va comprar la Farinera, ja inactiva, per explotar-ne la pedrera per a la producció de ciment natural en la seva planta. Tot i que les poblacions d'Ivorra i de Castellfollit de Riubregós estan allunyades per carretera, la fàbrica Malland i la pedrera de la Farinera són a poca distància i hi ha pistes que les comuniquen.

El ciment natural

El ciment natural s'obté per la calcinació de pedra calcària argilenc a una temperatura propera als 1200 °C. Un

cop cuita la pedra, es mol per obtenir-ne una pols molt fina, el ciment.

Hi ha dos tipus de ciment natural segons el temps de presa o enduriment: el ciment ràpid, amb temps de presa de pocs minuts, i el ciment lent, que pren amb una hora o més.

El ciment ràpid havia estat molt emprat en la construcció tradicional, quan es construïa a base de voltes, revoltons, voltes d'escala o terrats a la catalana, que exigien un aglomerant que prengués amb molt poc temps encara que tingués poca resistència.

El ciment lent mostrava un aspecte més grisós i també era anomenat semi-portland per la seva resistència superior. El procediment de fabricació del ciment lent és semblant al del ciment ràpid. S'aconseguia amb roca que contenia més proporció d'argila i amb una temperatura una mica més alta. Però també es podia retardar artificialment el temps d'enduriment deixant reposar la roca cuita de ciment ràpid i afegint-hi additius especials

abans de la mòlta. El ciment lent era de color gris, d'aspecte semblant al del ciment portland. S'havia fet servir en substitució d'aquest tipus de ciment, atès que el seu cost era més reduït.

La producció de ciment natural a la Farinera entre els anys 1959 i 1968

El procés de producció de ciment començava a la pedrera que hi havia al turó anomenat Tossal Gros, que dóna nom a la finca. Un cop extreta la pedra i trossejada, continuava amb la cuita als forns, seguit de la trituració i molta, i finalitzava amb l'ensacat del ciment.

L'extracció de la roca a la pedrera

La pedrera era formada per calcàries margoses, materials propis de la part central de la conca lacustre que durant l'Oligocè ocupava la depressió interior de Catalunya. Aquest material, per la seva composició, calcària i argilènica, és apropiat per a la producció de ciment i de calç hidràulica.

Per arrencar la roca de la pedrera s'utilitzava el procediment de barrinades, és a dir, amb explosius. En el punt de l'estrat de roca que s'havia de barrinar, es feia un forat picant amb llargs pàpals, que eren barres d'acer amb punta tallada de dos a tres metres de llargada. Un cop fet el forat, s'hi ficaven els explosius, formats per cartutxos cilíndrics en els quals s'introduïa el detonador amb la metxa corresponent. El conjunt es tapava amb terra i es premsava una mica. La metxa era prou llarga per deixar temps al barrinador que l'encenia a allunyar-se i poder-se protegir en el moment de la detonació. La roca arrencada queia al peu de la pedrera i quan calia se la feia caure amb l'ajuda de rascles. Un cop a terra, la roca era trossejada amb malls i magalls fins que tenia una mida d'uns 10 cm, per anar al forn (fragments massa petits de roca impedirien la necessària circulació d'aire). Mitjançant pales i forques, els trossos de roca eren introduïts en cabassos i carregats en una vagoneta de caixa

Estat de la farinera l'any 2013

Estat de la farinera, els forns de calç i la pedrera l'any 2013

basculant que, sobre rails, es transportava fins a la boca del forn. El camí del carril era lleugerament inclinat, de manera que la vagoneta carregada, controlada per un treballador, es desplaçava per gravetat fins a l'engolidor del forn. Per retornar la vagoneta buida a la pedrera s'empenyia a mà. Cap a l'any 1964 les vagonetes i els carrils foren substituïts per una pala carregadora que transportava directament la roca de la pedrera al forn. La roca massa fragmentada, pols i ments no aptes per al forn, es traslladaven a l'abocador que hi havia a prop de la pedrera, cosa que contribuïa a engrandir una gran esplanada.

La cuita als forns

Els forns, encara existents tot i que deteriorats, constitueixen un sol massís de maçoneria rectangular que conté tres forns que consten d'una plataforma superior de càrrega, el forn pròpiament dit, i la part inferior per on es buidava la roca cuita. Corresponen als tipus de forns anomenats de continu o de raig.

A la plataforma superior és on arribava la roca que provenia de la pedrera i es feien totes les operacions de càrrega, tant de la pedra com del combustible emprat per a la calcinació.

Part superior

La part del forn on es produïa la cocción de la roca era formada per cilindres

verticals de 7,20 metres d'alçada, lleugerament convexos per la seva part central i revestits de maó refractari. A la part superior hi havia l'engolidor, que mesurava entre 2 i 2,5 metres de diàmetre segons el forn.

Per l'engolidor s'hi introduïen la roca i el carbó, formant capes alternades, en una proporció aproximada de quatre de pedra per una de carbó. Aquesta càrrega s'anava afegint a mesura que s'anava buidant per la part de baix, un cop produïda la combustió i la calcinació de la pedra. Els gasos de combustió escalfaven el material abans de la seva combustió. Així, la combustió era sempre constant.

L'obertura inferior del cilindre dels forns coincidia amb una graella quadrada metàl·lica, d'1,20 metres de costat. Aquesta graella estava travessada per un sistema de barres metàl·liques que es podien treure i posar una a una a voluntat, a fi de poder buidar la roca cuita de forma controlada.

Part inferior

Estava formada per una cavitat que permetia carregar la roca cuita. S'hi entrava per la bocana i, un cop passat un curt passadís anomenat gola, s'arribava al cendrer, lloc on es buidava la roca cuita. Antigament, aquesta era transportada a la fàbrica en unes vagonetes de caixa basculant sobre rails. L'any 1960 aques-

tes vagonetes foren substituïdes per una mototransportadora de caixa basculant, construïda a Sta. Perpètua de Mogoda per Construcciones Mecánicas Alfaro, i equipada amb motor Hispano Villiers.

Trituració i mòlta

La roca cuita de ciment transportada a l'interior de la fàbrica per ser mòlta era apilada a prop de la tremuja del molí. Aquí, el treballador tornava a trossejar la pedra per fer-la apta per al molí. Després s'anava introduint a la tremuja i d'allà passava a l'interior del molí.

L'any 1959, el molí que s'utilitzà a la Farinera era el de moles de pedra, idèntic que el que es feia servir per moldre farina. El molí era accionat per un motor elèctric. Un cop mòlta la pedra, la pols sortia d'un forat de la caixa cilíndrica de fusta que tapava les moles i era conduïda a una sitja, on quedava dipositada per ser ensacada.

Les moles, pel seu ús, sofrien un desgast i s'allisaven; d'aquesta manera perdien la seva capacitat abrasiva. Per això, periòdicament, de la mateixa manera que en els molins fariners, la mola superior (volandera) s'havia d'alçar amb ajuda d'un ternal especial que també permetia girar-la un cop elevada per fer-la accessible. Es tractava de picar la part de les moles gastades amb una buixarda, una mena de maça de ferro proveïda de petites

dents o puntes. Gràcies a aquesta operació, la superfície de les moles recuperava el gra i, en conseqüència, la seva capacitat d'abrasió. Al mateix temps, també calia recuperar les canaletes radials gravades a la superfícies de les moles, que tenien la finalitat de facilitar la sortida del ciment mentre dura la mòlta. La mola de sota (sotana) es podia picar sense necessitat de treure-la. Tot i que duraven molt de temps, les moles sofrien un desgast, de manera que quan eren molt primes es podien trencar i s'havien de renovar. Cap a l'any 1964 el vell molí de moles fou substituït per un modern molí de martells.

Ensacat

El sacs, de 25 kg, s'omplien manualment. De la part inferior de la sitja del ciment en sortia un broquet que contenia una vàlvula que, activada per una palanca, permetia omplir els sacs. Aquests venien de fàbrica ja tancats, i disposaven d'una obertura en el plec de la part superior, per on s'introduïa el broquet.

Magatzem

Els sacs s'apilaven manualment en el magatzem i amb el mateix sistema eren carregats en els camions. A principis dels anys seixanta l'empresa va adquirir una cinta transportadora per facilitar l'operació de transport i càrrega i reduir-ne el temps.

Producció

No es disposa de dades sobre la producció de ciment en els seus inicis, però sí de les que consten en un informe econòmic de l'empresa, redactat el 1960, quan el ciment encara es molia en el molí de moles de pedra i funcionava un sol forn. Segons l'informe, la producció era d'uns 500 sacs de 25 kg al dia, és a dir, 12,5 tones de ciment. El mateix informe feia la previsió d'incrementar la producció fins a 1100 sacs de 25 kg funcionant dos forns. No hi ha constància de si es va aconseguir aquesta quantitat,

però a mitjan anys seixanta funcionaven dos forns i, tal com s'ha explicat, l'antic molí de moles va ser substituït pel nou molí modern, amb la qual cosa amb tota probabilitat va augmentar la quantitat de ciment fabricada. Aquesta transformació i millora del sistema de producció, però, no va ser suficient per competir amb èxit amb la competència.

El ciment de la Farinera es venia principalment a Barcelona i rodalies, als pobles de la comarca i també a Andorra.

Els explosius

Els explosius, els detonadors i la metxa s'emmagatzemaven en una sala controlada. Els organismes públics corresponents en feien controls periòdics i signaven el llibre de registre. Cap als anys seixanta els encarregats del control eren membres de la Guàrdia Civil.

El carbó

El carbó que es feia servir a la Farinera era lignit provinent de mines de la Conca Carbonífera de Calaf. El carbó d'aquestes mines ja alimentava des d'antic els nombrosos forns de calç de l'Anoia i de la Segarra, i des de principis del segle XIX, els forns de ciment. A mitjan segle XIX també va proveir de combustible els forns de les màquines de vapor de les fàbriques tèxtils d'Igualada. Tan important va ser la producció de carbó de la conca minera de Calaf en el moment de la gran industrialització de Catalunya, que va ser el motiu principal que va fer que el ferrocarril de Barcelona a Lleida passés per aquesta població.

Alguns documents antics indiquen que s'havia extret lignit de filons existents dintre de la mateixa finca de la Farinera. Als anys seixanta, però, la Farinera es proveïa de lignit de Calaf, provinent de l'empresa Carbones Devant. Segons l'informe econòmic de 1960 es consumia una mitjana de 35 a 40 tones de carbó al mes, que era transportat mitjançant camions de 5 tones.

El personal

Solament es disposa de dos documents de la dècada dels anys seixanta que esmentin el nombre de treballadors de la fàbrica i llur qualificació professional.

El 1960, segons l'informe econòmic, treballaven a la Farinera vuit homes. Es conserven també els fulls de salari i altres documents referents a la indemnització a favor dels treballadors pel tancament de la fàbrica l'any 1968. En aquest moment, hi havia sis treballadors. Els fulls de salari també indiquen les corresponents categories professionals:

- 1 encarregat (capatàs)
- 1 especialista de 2a
- 2 especialistes de 3a
- 2 peons

El 1968, l'encarregat, a més de la funció de gestionar l'activitat de la fàbrica en absència dels propietaris, també treballava on convenia, a la pedrera o a la fàbrica. Els especialistes eren el conductor de la pala i de la mototransportadora; el que preparava les barrinades, que també feia de picapedrer, i el que controlava la mòlta. Els peons eren el picapedrer i el fogoner.

Conclusions

La història de la Farinera és una mostra de l'evolució d'una determinada època de la industrialització del nostre país. Com moltes altres indústries de diversos àmbits, neix a finals del segle XIX, primer com a fàbrica moderna de farina, per transformar-se anys després per produir aglomerants per a la construcció, especialment ciment natural. Les indústries van viure les circumstàncies pròpies dels diversos cicles econòmics i també la Guerra Civil. Després d'aquest últim atzucac, les indústries van recuperar la seva activitat en el context d'una economia autàrquica i pobra. A la dècada dels anys seixanta, la nova política econòmica del govern de Madrid, amb el desenvolupament dels *Planes de Desarrollo*, tot i els alts i baixos en la seva

aplicació, va afavorir el progrés de l'economia espanyola i especialment la catalana cap a finals de la dècada. Fins aquell moment, moltes de les nostres indústries no s'havien renovat, especialment quan el mercat més important era l'espanyol amb una economia estancada. L'obertura cap als mercats exteriors va crear una important competència i això va obligar a modernitzar-se. El gran augment de la producció per la forta demanda i la competència de preus van comportar la renovació d'algunes fàbriques i el tancament de moltes altres. El problema va ser especialment greu en el sector tèxtil ja des de principis de la dècada.

També en el camp de la construcció hi va haver forts canvis. El gran creixement demogràfic va implicar un fort desenvolupament de la construcció, amb la corresponent demanda de productes i una gran competència amb una forta guerra de preus. En el camp de la fabricació de ciment ràpid, solament les fàbriques modernes com la Malland po-

BIBLIOGRAFIA

- Arxiu històric de la família de Nuix i d'Espona
- Escriitures i documents de la família Grau
- Arxius del Registre de la Propietat de Cervera
- Ester Boixereu Vila. *Historia minera de la cuenca lignítfera de Calaf, un patrimoni minero prácticamente desaparecido*. Área de Infraestructura Minera, Instituto Geológico y Minero de España. Madrid, 2007
- Josep M. Mata-Perelló. *Recorregut de recerca geològica, minera i mineralògica per les comarques de l'Alta Segarra calafina (anoia) i de la Segarra: des de Sant Martí de Sesgueioles a Calaf; i des de Durfort a Castellfollit de Riubregós, Torà de Riubregós i a Ivorra / Xaragall*, Revista de Ciències de la Catalunya Central, sèrie B, nº 444. juliol del 2012

dien competir amb producció i preus. Al mateix temps, a més, es desenvoluparen nous sistemes constructius basats en el consum del formigó de ciment portland per a fonaments, estructures, forjats, prefabricats, entre d'altres i això va fer que davallés molt la demanda de ciment ràpid. El resultat de tot plegat és que totes les petites fàbriques de ciment natural com la Farinera i les altres de l'Anoia i la Segarra, van desaparèixer. ■

AGRAÏMENTS

per la informació oral i documental:

- Agustí Tressera Amigó* (Molins de Rei)
- Joan Santamaría i Casanovas* (Sabadell)
- Jordi Marsillac*. *Ciments Malland* (Calaf)
- Josep Llobet de Nuix* (Cervera)
- Josep Simon Llorens*, alcalde d'Ivorra
- Manel Roca i Rius* (Molins de Rei)
- Miquel Puig Castellà*, Registre de la Propietat de Cervera

ZERAIN, PAISAJE CULTURAL. PAISAJE Y SOSTENIBILIDAD. EL PATRIMONIO Y LA PARTICIPACIÓN CIUDADANA SON EL FUTURO

El dimecres 28 de novembre de 2012, el Fòrum de Patrimoni Industrial va comptar amb la presència de Jakoba Errekondo Salsamendi, enginyer tècnic agrícola, especialitzat en paisatge cultural. En el seu currículum podem destacar que ha treballat com a responsable de disseny, creació i manteniment de parcs, jardins, i espais verds. Setmanalment publica articles relacionats amb la riquesa etnobotànica, i té un espai de consulta sobre plantes a la ràdio pública "Euskadi Irratia". El conferenciant destaca també pel fet de ser responsable de la Fundació Zerain Dezagun, que té com a objectiu promoure el desenvolupament socioeco-

nòmic de Zerain, un bonic i petit poble en un indret privilegiat, que compta amb 257 habitants en 10 Km², situat a l'interior de Guipúzcoa, a les estacions de la cara nord de la serra d'Aizkorri, la muntanya més alta del País Basc, al sudest de la província, al límit entre Navarra i Àlaba.

En Jakoba Errekondo va començar la seva exposició explicant que aquell mateix dia la Fundació Conama de Madrid havia atorgat a Zerain un premi de medi ambient. A continuació ens va dir que durant la conferència no utilitzaria el Powerpoint, ja que preferia anar explicant i contestant a les possibles preguntes, i ens va convidar, com fa sempre, a tastar

un formatge Idiazabal del municipi, perquè els assistents comprovin el seu agradable sabor.

A la zona geogràfica de Zerain, si ens situem a l'època romana, ja s'observa a les excavacions l'existència de persones que es dedicaven a la mineria i feien de pastors. Al segle XV, Ferran el Catòlic donà el dret d'explotació de les mines de ferro, que perdurà fins al segle XX.

Al municipi també hi ha localitzada una pedrera datada als segles XVI i XVII. Com a curiositat, va assenyalar que el besavi de Goya era picapedrer de Zerain i que va marxar a Saragossa a treballar en la construcció.

Mercé Borrás